

Andrina Tonkli - Komel

SUBJEKTIVITETA SPOLNOSTI

(Ob izidu zbornika »Phänomenologie und Geschlechterdifferenz?,
urednika Silvia Stoller, Helmuth Vetter, WUV-Universitätsverlag,
Dunaj 1997)

Naslov »Fenomenologija in spolna diferenca« ni tako neobičajen, kakor bi se morda najprej zdelo. Res ne nastopa tako pogosto kot naslovi »Psihoanaliza in spolna diferenca« ali »Dekonstrukcija in spolna diferenca« ali »Psihoanaliza, dekonstrukcija in feminizem«, vendar pa spolna diferenca ni nova tema v fenomenologiji, še posebej ne v fenomenološki psihoanalizi, antropologiji in sociologiji. Spolna diferenca »umetno« postane za fenomenologijo provokativna tema, če jo povežemo s feminizmom. In prav to je osnovni namen zbornika, v katerem je domnevno »problematična« fenomenološka obravnava spolne difference prvič sistematično razčlenjena. Besedila v zborniku se osredotočajo predvsem na dve vprašanji: kako je spolna diferenca (lahko) tema fenomenološkega proučevanja, in drugič, kako tematika spolne difference in feministična teorija (lahko) izzoveta fenomenologijo, da znova premisli svoja izhodišča – kar naj bi pač bilo celo njena posebna filozofska kompetenca. Da je spolna diferenca *lahko* tema fenomenologije, verjetno ni sporno, bolj problematično pa je, ali bi to tudi *morala* biti. Tu se namreč ponuja feministična kritika fenomenologije. Z vprašanjem možnega razmerja med fenomenologijo in feminizmom, torej z možnostjo feministične fenomenologije ali pa fenomenološke feministične

351

teorije, se v zborniku ukvarja uvodna razprava *Linde Fischer*, ki se posebej osredotoči na situacijo v Ameriki. Razlogi, da do srečanja med fenomenologijo in feminizmom ni prišlo, lahko postanejo dobri razlogi za prihodnje stike v smislu metodološkega in vsebinskega zblíževanja stališč. Linda Fischer je skupaj z Lesterjem Embreejem sicer pravkar izdala zbornik *Feministična fenomenologija*.

S fenomenoloških (moških) opazovalnic se soodnosa med fenomenologijo in spolno diferenco v zborniku lotevata *Hans Rainer Sepp* in *Bernhard Waldenfels*. Prvi seže k predpostavkam transcendentale umnosti pri Husserlu in skuša pokazati, da spolna diferenca fenomenološkim konstitucijskim razmislekom nikakor ni tuja. Waldenfels pa se usmeri na samo neprisvojljivo tujost v izkustvu spolne difference, ki jo mora fenomenologija respektirati.

352

Dve besedili v zborniku sta povezani z *Luce Irigaray*, pomembno francosko teoretičarko feminizma, ki jo poznamo tudi po slovenskem prevodu (*Jaz, ti, me, mi*, Ljubljana 1995). Luce Irigaray nastopa v zborniku s kritiko Sartrovega, Merleau - Pontyjevega in Lévinasovega dožemanja drugosti drugega spola. *Sabine Gürtler* pa se v tej navezavi ukvarja s feministično kritiko Lévinasa Irigarayjeve in poudari nenavadnost Lévinasovega gledanja na drugi spol. Tu je morda pravo mesto za fenomenološko soočenje z etiko spolne razlike. *Veronica Vasterling* se v tekstu *Dekonstrukcija identitete* loteva Derridajeve teorije spolne razlike, ki je deležna tako feminističnega kot filozofskega zanimanja. Derrida je poleg psihoanalize tudi osnovna oporna točka za načelno feministično kritiko fenomenološke obravnave spolne difference. Če je z Derridajem mogoče fenomenologiji očitati nepriimeren in pomanjkljiv odnos do obravnave spolne razlike, potem se je po drugi strani treba vprašati, ali Derridajeva profeministična obravnava spolne difference ustreza vsem zahtevam fenomenološke deskripcije. Na problem fenomenološke deskripcije sicer opozori tudi *Regula Giuliani*, ki spolno diferenco obravnava v povezavi s fenomenom telesnosti.

Judith Bulter v svojem (žc precej starem) članku podaja feministično kritiko Merleau - Pontyjeve *Fenomenologije zaznave*, ki nezadostno reflektira t. i.

socialni spol (gender). *Debra Bergoffen* se posveča klasični avtorici feministične teorije Simone de Beauvoir (*Le deuxième sexe*, 1948), in sicer z ozirom na njeno manj znano razlago fenomenološkega koncepta intencionalnosti. *Linda Martin Alcoff* se vrača k začetnemu vprašanju, kaj lahko fenomenologija ponudi feminizmu in obratno; poststrukturalistične teorije diskurza po njenem mnenju falsificirajo (fenomenološko dojeto) izkustvo spolne difference – zanimivo je, da to pokaže ob konkretnem primeru spolnega nasilja. *Hilge Landwer* se v sestavku *Ali moški čutijo drugače* posveti občutku sramu, ob katerem se spleta ideologije različnosti moškega in ženske. Avtorica skuša s fenomenološkimi analizami pokazati, da moški in ženske v podobnih situacijah čutijo enako, le da to drugače kažejo, pač glede na vsakokratno kulturno in socialno situiranost. Slednji vidik še določneje izstopi v tekstu *Gese Lindemann*, v katerem razčlenjuje sociološki kontekst razumevanja heteroseksualnosti in transseksualnosti.

Elisabeth List se v sestavku *Živo sebstvo – živa telesnost, subjektiviteta in spol* loteva vprašanja, kaj naj stopi na mesto subjekta, potem ko smo ga odpravili, in skuša v tem pogledu zasnovati teorijo žive telesnosti. Ta razprava je pomembna, ker opozarja na osrednje mesto vprašanja subjektivitete pri obravnavi spolne razlike, bodisi s fenomenološke bodisi s feministične plati.

353

Niti teorije feminizma niti refleksije spolne difference namreč ni mogoče ločevati od diskusije o postmodernem subjektu. Tako, recimo, Wolfgang Welsh, znani nemški teoretik postmoderne, v svojem zapisu o *Toposih postmoderne*, med katere uvršča tudi feminizem, poudari, da v času, ko »življenje subjektov postaja 'življenje v pluralu' in kompetenca pluralnosti postaja njegova odlikovana lastnost«, ženska postaja »figura pluralne identitete, figura prehoda med možnostmi«. Imamo torej zgolj ženske figure spolne difference? Ali pa so tudi ženske zgolj in samo figure v subjektiviteti spolnosti? Morda je prav subjektiviteta spolnosti tema, ki je še najprej vredna fenomenološke obravnave.
